

Opiskeluhuollon johtaminen ja järjestäminen lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa 2014

Päälöydökset

- Opiskeluhuollon toteutus uuden lain mukaisesti on käynnistynyt syksyllä 2014
- Koulutuksenjärjestäjäkohtainen opiskeluhoito-ohjausryhmä oli useimmissa kunnissa tai kuntayhtymissä
- Oppilaitoskohtaisten opiskeluhoito-ryhmien monialaisuus toteutui puutteellisesti: kaikki opiskeluhoito-ryhmät toimivat eivät olleet mukana ryhmässä
- Opiskeluhoitosuunnitelmissa oli kuvattu hyvin lain velvoittamat asiat. Opiskelijat ja huoltajat osallistuivat harvoin suunnitteluun
- Hieman yli puolet oppilaitoksista seurasi palveluihin pääsyä
- Opiskeluhoito-ryhmä työaika kohdentui lain voimaantuloa edeltävänä lukuvuonna enimmäkseen yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon
- Osa opiskeluhoito-ryhmien toimijoista ei juuri osallistunut oppilaitoksen yhteiseen opiskeluhoito-ryhmään.

JOHDANTO

Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeluhoitoa ohjaa 1.8.2014 voimaantullut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Siinä säädetään opiskelijan oikeudesta opiskeluhoitoon sekä opiskeluhoito-ryhmien järjestämisestä.

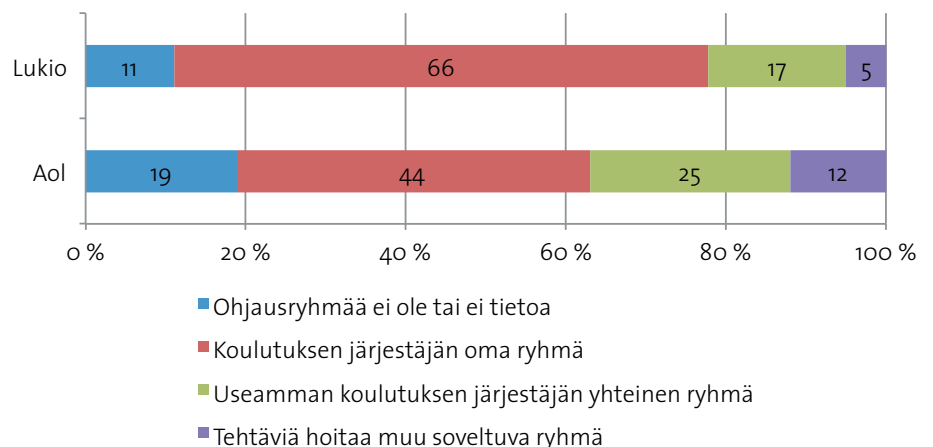
Lain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäistä ongelmien syntymistä ja turvata varhainen tuki sitä tarvitseville. Tarkoituksena on edistää myös oppilaitosyhteisön ja opiskelu-ympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta sekä esteettömyyttä. Lisäksi lain tarkoitus on vahvistaa opiskeluhoito-ryhmien toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä sekä varmistaa opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoito-ryhmien yhdenvertainen saatavuus.

Seuraavassa kuvataan opiskeluhoito-ryhmien johtamista sekä palvelujen järjestämistä lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa ensimmäisen kerran oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon jälkeen. Tulokset perustuvat syksyllä 2014 toteutettuun tiedonkeruuseen, johon vastasi 323 lukiota (82 %) ja 133 ammatillista oppilaitosta (90 %). Osa tiedoista on lukuvuodelta 2013–2014, jolloin uusi opiskeluhoitoa koskeva laki ei ollut vielä voimassa.

OPISKELUHOITON RYHMÄT JA SUUNNITTELU

Ohjausryhmä

Syksyllä 2014 lähes viidennes ammatillisista oppilaitoksista ilmoitti, ettei koulutuksen järjestäjällä ollut opiskeluhoito-ryhmää tai ryhmän olemassa olosta ei ollut tietoa. Ryhmän puuttuminen on opiskeluhoito-ryhmien johtamisen kannalta pulmallista, sillä tämä ryhmä vastaa monialaisen opiskeluhoito-ryhmien yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Tyypillisimmin koulutuksen järjestäjä oli perustanut oman ohjausryhmän. Ryhmä voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen, taikka sille asetut tehtävät voi hoitaa muu soveltuva ryhmä. (Kuvio 1).

Kuvio 1. Monialaisen opiskeluhoito-ryhmien johtaminen lukioissa (n=321) ja ammatillisissa oppilaitoksissa (n=133).

Kirjoittajat

Marja-Leena Perälä

Tutkimusprofessori, THL

Nina Halme

Erikoistutkija, THL

Marke Hietanen-Peltola

Ylilääkäri, THL

Marjaana Pelkonen

Neuvotteleva virkamies, STM

Heidi Peltonen

Opetusneuvos, OPH

Aira Rajamäki

Opetusneuvos, OPH

Juhani Pirttiniemi

Opetusneuvos, OPH

Kirsi Wiss

Asiantuntija, THL

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

OPETUSHALLITUS

Opiskeluhoolto – Mitä se on?

- Opiskeluhoolto on opiskelijan oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä.
- Opiskeluhooltoon ovat oikeutettuja kaikki ammatillisen peruskoulutuksen ja lukioiden opiskelijat.
- Opiskeluhoolltoa toteutetaan yhteisöllisenä koko oppilaitosyhteisöön tai ympäristöön, luokkaan tai ryhmään kohdistuvana työnä ja yksittäistä opiskelijaa koskevana yksilökohtaisena työnä.
- Opiskeluhoolltöy kuuluu kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien tehtäviin.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tuli voimaan 1.8.2014

Opiskeluhoollon suunnittelu ja ohjaus sai rakenteet

- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan opiskeluhoollon osio
- Monialainen ohjausryhmä koulutuksen järjestäjäkohtaisesti, voi olla myös useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen tai muu soveltuva ryhmä
- Oppilaitoskohtainen opiskeluhoolltöryhmä velvoittavaksi
- Laadittava opiskeluhoolltösuunnitelma

Yhteisöllinen opiskeluhoolto vahvistui

- Painopiste ennaltaehkäisyssä
- Oppilaitoksen opiskeluhoolltöryhmä koordinoi ja toteuttaa

Yksilökohtainen opiskeluhoolto tarkentui ja parantui

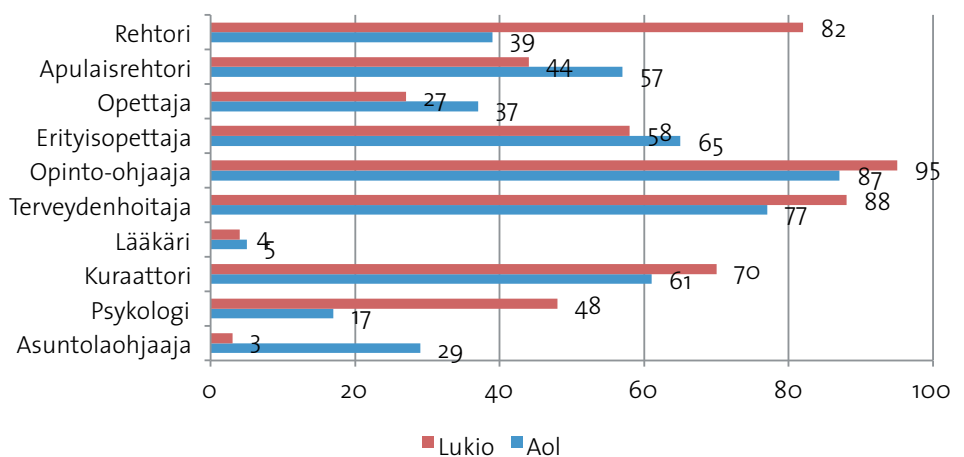
- Palvelujen käytännöt yhtenäistyvät eri oppilaitoksilla
- Kuraattori- ja psykologipalvelut myös toiselle asteelle

Oppilaitoskohtainen opiskeluhoolltöryhmä

Oppilaitoskohtainen opiskeluhoolltöryhmä vastaa opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista oppilaitoksessa. Lähes kaikissa oppilaitoksissa (97 % lukio ja 94 % aol) oli asetettu oppilaitoskohtainen opiskeluhoolltöryhmä. Opiskeluhoolltöryhmien kokoontumistiheydessä oli jonkin verran vaihtelua. Noin puolessa oppilaitoksista (56 %) ryhmä kokoontui vähintään kerran kuukaudessa.

Tavanomaisesti ryhmään kuuluivat opiskeluterveydenhoollon terveydenhoitaja, opinto-ohjaaja sekä oppilaitoksen johtoa, kuten rehtori tai apulaisrehtori (kuvio 2). Suurin tarve oli saada jatkossa ryhmään mukaan opiskeluhoollon psykologi, kuraattori ja lääkäri (16–24 % oppilaitoksista).

Oppilaitoksen ulkopuolisten yhteistyötahojen kuten lastensuojelun, nuorisotoimen tai mielenterveys- ja päihdepalvelujen edustajat kuuluivat oppilaitoskohtaiseen opiskeluhoolltöryhmän pysyvään kokoonpanoon vain harvoin (< 5 %).

Kuvio 2. Oppilaitoskohtaiseen opiskeluhoolltöryhmään säännöllisesti osallistuvat tahot lukioissa (n=270–309) ja ammatillisissa oppilaitoksissa (n=101–122).

Opiskeluhoolltösuunnitelma

Oppilas- ja opiskelijahuollolaissa säädetään jokaisessa oppilaitoksessa laadittavasta opiskeluhoolltösuunnitelmasta ja siihen kirjattavista asioista. Opetushallitus antaa opetussuunnitelman perusteissa määräykset sen laatimisesta ja koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että suunnitelma laaditaan. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa.

Suurin osa oppilaitoksista (64–96 %) oli kuvannut opiskeluhoolltösuunnitelmaansa lain velvoittamat asiat kuten yhteisöllisen opiskeluhoollon toimenpiteet ja opiskeluhoolltopalvelut sekä yhteistyön järjestämisen. Eniten puutteita oli opiskeluhoollon kokonaistarpeen kuvaamisessa.

Myös opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa mukaan ottaminen opiskeluhoolltösuunnitelman laadintaan toteutui heikosti: hieman yli kolmanneksessa oppilaitoksista (36 %) opiskelijat olivat olleet mukana laatimassa suunnitelmaa. Huoltajat olivat olleet mukana tätäkin harvemmin, ainoastaan 16–22 prosentissa.

Näin tutkimus tehtiin

Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen toisen asteen oppilaitoksissa 2014 -tiedonkeruu lähetettiin kaikkien nuorten lukiokoulutusta antavien oppilaitosten (N=392) ja opetussuunnitelmaperusteista ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta antavien oppilaitosten (N=147) rehtoreille lokakuussa 2014. Vastaukset saatiin 323 (82 %) lukioista ja 133 (90 %) ammatillisesta oppilaitoksesta.

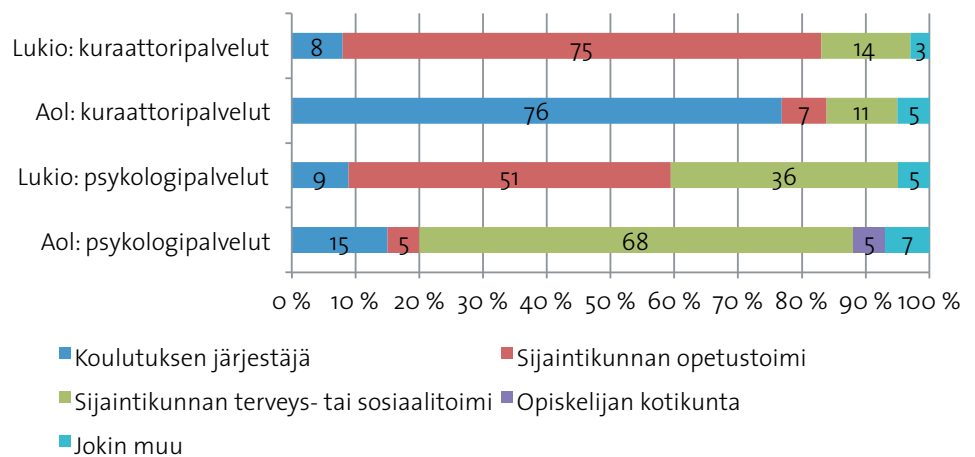
Vastaus tiedonkeruuseen pyydettiin valmisteltavan rehtorin ja oppilaitoksen johtoryhmän ja/tai opiskeluhoolloryhmän yhteistyönä.

OPISKELUHUOLTOPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Vuoden 2015 alusta lukien tuli voimaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain muutos, jonka mukaan oppilaitoksen sijaintikunta on velvollinen järjestämään psykologi- ja kuraattoripalvelut myös yksityisille ja valtion oppilaitoksille.

Lukioista 17 prosenttia ja ammatillisista oppilaitoksista 40 prosenttia ilmoitti, että oppilaitoksella ei ole käytettävissä lainkaan psykologin palveluja ja/tai toimintaa lukuvuonna 2013–2014. Kuraattoripalvelut puuttuivat 18 prosentista lukioista ja neljänneksestä (25 %) ammatillisista oppilaitoksista.

Vuonna 2013–2014 kuraattori- ja psykologipalvelujen järjestämistavassa oli vielä havaittavissa paljon vaihtelua. Kuraattori- ja psykologipalvelut oli lukioihin järjestetty tavallisimmin sijaintikunnan opetustoimesta (75 % ja 51 %). Ammatillisissa oppilaitoksissa kuraattoripalvelut oli järjestetty pääasiassa koulutuksen järjestäjän toimesta (76 %) ja psykologipalvelut sijaintikunnan terveys- tai sosiaalitoimesta (68 %). (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Kuraattori- ja psykologipalvelujen järjestäminen lukioissa (n=319–320) ja ammatillisissa oppilaitoksissa (n=129–133).

Opiskelijalle on järjestettävä tarvittaessa mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhoollon kuraattorin tai psykologin kanssa. Henkilökohtaisen tapaamisen tulee toteutua viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä ja kiireellisessä tapauksessa samana tai seuraavana päivänä pyynnöstä. Lisäksi opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajapalvelut tulee järjestää siten, että opiskelijoilla on mahdollisuus päästä vastaanotolle myös ilman ajanvarausta. Lukioista ja ammatillisista oppilaitoksista yli puolet (53–62 %) ilmoitti seuraavansa edellä mainittujen palveluiden saatavuuden toteutumista lain mukaan.

OPISKELUHUOLTOON KÄYTETYN TYÖAJAN KOHDENTUMINEN

Uudessa laissa määritellään yhteisöllinen opiskeluhoolto ensisijaiseksi työmuodoksi. Kuitenkin opiskeluhoollotyöhön osallistuvan henkilöstön työaika käytettiin huomattavasti enemmän yksilökohtaiseen työhön kuin yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Rehtoreilla opiskeluhooltoon käytetystä työajasta reilu kolmannes kohdistui yhteisölliseen työhön ja merkittävä osa myös opiskeluhoollon suunnitteluun ja järjestämiseen. Toiseksi eniten yhteisölliseen työhön työaika käyttivät kuraattorit. Opiskeluterveydenhuollon lääkärit eivät tällä hetkellä näyttäisi lainkaan osallistuvan oppilaitoksen yhteisölliseen opiskeluhoollotyöhön tai opiskeluhoollon yleiseen suunnitteluun ja järjestämiseen oppilaitoksissa. (Kuvio 4.)

KIRJALLISUUTTA

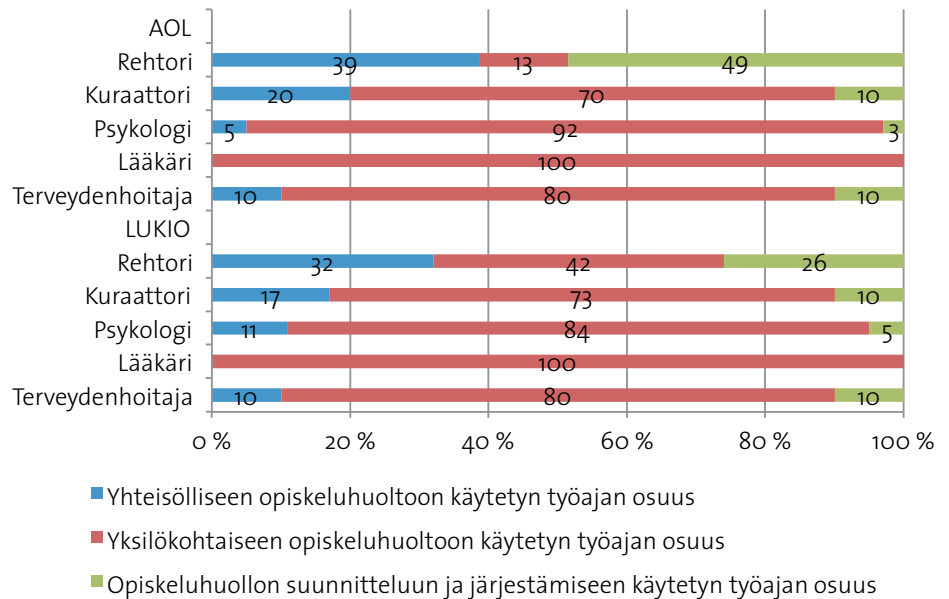
Kouluterveyskysely.

www.thl.fi/kouluterveyskysely.

Perälä M-L, Hietanen-Peltola M, Halme N, Kanste O, Pelkonen M, Peltonen H, Huurre T, Pihkala J & Heiliö P-L. 2014. Monialainen opiskeluhoolto ja sen johtaminen. Opas 36/2014, THL (painossa).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

TEAvisari. www.thl.fi/teaviisari.

Kuvio 4.

Opiskeluhoollossa toimivien ammattilaisten opiskeluhooltoon käytetyn työajan jakautuminen lukioissa (n=181–258) ja ammatillisissa oppilaitoksissa (n=52–109).

YHTEENVETO

Tulokset kertovat opiskeluhoollon johtamisesta ja järjestämisestä lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantuloa edeltävänä lukuvuonna 2013–2014 sekä lain toimeenpanon tilanteesta oppilaitoksissa muutama kuukausi lain voimaantulon jälkeen.

Oppilaitosten opiskeluhooltosuunnitelmat sisälsivät lähes kaikki lain velvoittamat asiat. Opiskeluhoollon kokonaistarve oli kuvattu heikoimmin. Laki korostaa opiskelijoiden ja huoltajien osallisuutta, mutta opiskeluhooltosuunnitelmia laadittaessa se oli toteutunut heikosti. Jatkossa heidän osallisuuttaan tulee vahvistaa. Opiskeluhooltotyötä ohjasivat pääasiassa opetuksen järjestäjäkohtaisesti perustetut ohjausryhmät kunnissa tai kuntayhtymissä. Osassa ohjausryhmän toiminta ei ollut vielä muotoutunut. Oppilaitoskohtainen opiskeluhooltoryhmä oli lähes kaikissa oppilaitoksissa. Sen kokoonpanoon ja monialaisuuteen on kiinnitettävä jatkossa huomioita mm. psykologin, kuraattorin ja lääkärin osalta. Myös opiskelijoiden ja huoltajien osallisuus ryhmässä on varmistettava jatkossa. Erittäin harvassa ryhmässä oli mukana oppilaitoksen ulkopuolisia yhteistyökumppaneita.

Kehittämisen tarvetta oli myös opiskeluhoollon palvelujen saatavuuden seurannassa. Hieman yli puolet oppilaitoksista seurasi pääsyä terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta sekä pääsyä kiireellisesti ja kiireettömästi kuraattorille ja psykologille. Opiskeluhoollossa työaika kohdentui lain voimaantuloa edeltävänä lukuvuonna valtaosaltaan yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon. Kaikilla oppilaitoksilla ei ollut käytettävissä psykologin ja kuraattorin palveluja ja/tai toimintaa lukuvuonna 2013–2014. Yhteisöllisen opiskeluhoollon ja sen suunnittelun osuus oli kaikilla opiskeluhoollossa toimivilla ammattilaisilla vähäinen. Opiskeluhoollon painopisteen saaminen yhteisölliseen opiskeluhooltoon edellyttää oppilaitosten toimintakulttuurin muutosta.

Perälä M-L, Halme N, Hietanen-Peltola M, Pelkonen M, Peltonen H, Rajamäki A, Pirttiniemi J & Wiss K. Opiskeluhoollon johtaminen ja järjestäminen lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa 2014. Tutkimuksesta tiiviisti 16, toukokuu 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Pl 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-302-475-5 (painettu)
ISBN 978-952-302-476-2 (verkko)
ISSN 2323-5179

[http://urn.fi/URN:ISBN:
978-952-302-476-2](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-476-2)

www.thl.fi/teaviisari

[http://www.oph.fi/
tietopalvelut/tilastotiedot/
hyvinvoinnin_ja
terveyden_edistaminen](http://www.oph.fi/tietopalvelut/tilastotiedot/hyvinvoinnin_ja_terveyden_edistaminen)